

بررسی عوامل انگیزشی داوطلبان نسبت به انتخاب رشته دانشگاهی و محل تحصیل؛ مطالعه موردی منطقه ده دانشگاه آزاد اسلامی

دکترحمید شفیع زاده^۱، ساناز حاج حسنی^۲

چکیده:

این پژوهش با هدف بررسی عوامل انگیزش داوطلبان در خصوص انتخاب رشته دانشگاهی و محل تحصیل انجام گرفته است. متغیرهای مستقل شامل علاقه، استعداد تحصیلی، میزان آگاهی داوطلبان، سطح تحصیلات خانواده، مدرک گرای، ادامه تحصیل و آینده بازار کار است که پژوهش در رابطه با تأثیر عوامل مذکور بر انگیزش داوطلب مورد بررسی قرار گرفته است. پژوهش حاضر، پژوهشی توصیفی از نوع پیمایش محسوب می شود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی منطقه ده در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ بوده که شامل ۶۰۳۵۷ می باشد. با استفاده از جدول مورگان، ۳۸۴ نفر به عنوان حجم نمونه با استفاده از روش تصادفی ساده انتخاب شدند که برای افزایش اعتبار نتایج تحقیق، حجم نمونه به ۴۰۰ نفر افزایش یافت. ابزار پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته ۲۵ گویه ای بوده است که عوامل انگیزشی داوطلبان را مورد آزمون قرار داده است. ابزار تحقیق از نظر روایی محتوایی و بر اساس نظر تعدادی از اساتید صاحب نظر در حوزه آموزش عالی مورد تأیید قرار گرفت و برای تعیین پایایی پرسش نامه نیز از آلفای کرونباخ استفاده شد که ضریب آن برابر ۰/۸۸ به دست آمد. تحلیل داده ها با استفاده از برنامه نرم افزاری SPSS نسخه ۱۱/۵ انجام شد. از آزمون t تک نمونه ای و آزمون فریدمن، برای تحلیل داده ها استفاده شد. یافته های پژوهش نشان

^۱. استادیار و عضو هیئت علمی دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار، گرمسار، ایران (نویسنده مسئول)

shafizadeh11@gmail.com

^۲. دانش آموخته کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار

داد متغیرهای استعداد تحصیلی، وجود زمینه ادامه تحصیل در داخل یا خارج از کشور، سطح تحصیلات خانواده، علاقه، آینده رشته تحصیلی و بازار کار و میزان آگاهی داوطلب پیش از ورود به دانشگاه به ترتیب بیشترین تأثیر را در عوامل انگیزشی داوطلبان برای انتخاب رشته دانشگاهی و محل تحصیل داشتند.

واژگان کلیدی: انگیزش، داوطلبان، رشته تحصیلی، دانشگاه، علاقه، استعداد تحصیلی.

مقدمه

در سالهای اخیر و با افزایش تعداد دانشجویان و دانش آموختگان رشته های مختلف مباحث زیادی در مورد موضوعاتی چون بیکاری دانش آموختگان، بی انگیزگی دانشجویان، عدم تناسب انتظارات دانشجویان از رشته ی مورد نظر با واقعیات موجود، افت سطح آموزش، عدم تناسب آموخته های دوره آموزش با واقعیت مورد نیاز در جامعه و مانند این ها در محافل گوناگون مطرح شده اند. با وجود تمامی بحث های مطرح در این مورد و نگرانی های موجود در سطح جامعه، به نظر می رسد هنوز اشتیاق داوطلبان کنکور برای ورود به دانشگاه کاهش چندانی نیافته است، هر چند، به کرات دیده شده که بسیاری از دانشجویان با گذشت مدتی از زمان تحصیل شان به تدریج انگیزه های اولیه خود را از دست میدهند و باقی دوران دانشجویی خود را با کم انگیزگی و بی تفاوتی می گذرانند. با توجه به نقش انکارناپذیر مقوله انگیزش در کارایی و ثمربخشی آموزش، بدیهی است این افت انگیزه به طور مستقیم روی نحوه آموزش و چگونگی به پایان بردن دوره ی آموزش از سوی دانشجویان تأثیر نامطلوب خود را برجای می گذارد.

از سوی دیگر، نباید مشکلات مربوط به بازار کار را نادیده گرفت. گرچه تاکنون در مورد فرجام وضعیت شغلی و اجتماعی دانش آموختگان مطالعه جامع و مانعی به عمل نیامده و مراجع گوناگون در این مورد اظهارات متفاوت و گاه ضد و نقیضی بیان کرده اند، ولی به نظر می رسد مسأله بیکاری یا کمبود فرصت های شغلی برای دانش آموختگان ولو به درجات مختلف مسأله ای نیست که قابل کتمان یا انکار باشد. ضمن اینکه در این مورد نیز رسانه های گوناگون در مقاطع مختلف و به مناسبت های گوناگون اقدام به مطرح کردن مسأله در سطح افکار عمومی کرده اند و به نظر می رسد افکار عمومی نیز نسبت به مشکلات اشتغال چندان بیگانه نیست.

بررسی عوامل انگیزشی داوطلبان نسبت به انتخاب رشته دانشگاهی و محل تحصیل؛ مطالعه ... □ ۶۹

همه ساله، به دلیل عواملی مانند رشد جمعیت و تحولات اجتماعی-اقتصادی، شاهد افزایش تعداد متقاضیان ورود به دانشگاهها هستیم که در آزمون کنکور سراسری شرکت می کنند، فرایند انتخاب رشته داوطلبان می تواند مطابق با شرایط زمانی و مکانی از عوامل و ملاکهایی تأثیرپذیر باشد. داوطلبی که با رشته های متنوع دانشگاهی رو به رو می شود، ممکن است که تصمیم گیری در انتخاب رشته خود را با شناخت یا بدون شناخت انجام بدهد.

از آنجا که مطابق با دیدگاه نظریه پردازان جستجو و کسب هوشمندانه اطلاعات از رشته های دانشگاهی در داوطلبان ورود به دانشگاهها می تواند در رضایت از تحصیل و موفقیت در رشته های دانشگاهی تأثیرگذار باشد و از سوی دیگر، زمینه تعهد به حرفه مرتبط با رشته تحصیلی آنها را که در آینده اختیار خواهند کرد فراهم کند (کراولی^۱، ۲۰۰۴)، در این تحقیق میزان آگاهی از رشته های دانشگاهی بررسی شده است.

اریکسون^۲ (به نقل از سانتراک^۳، ۱۹۹۸) با ارائه نظریه ای هشت مرحله ای درباره رشد روانی-اجتماعی که رشد فرد را از تولد تا مرگ در برمی گیرد، هر مرحله را دارای یک تکلیف روان شناختی می داند که عبارت از فایق آمدن بر بحران هر مرحله به منظور فراهم ساختن رشد مثبت است. مقصود از بحران تصمیم هوشمندانه در مواجهه با تکالیف رشدی است. به عقیده اریکسون تکلیف رشدی اواخر نوجوانی فایق آمدن بر بحران کسب هویت است که فرد باید ضمن برقراری هویت شخصی، با مشکلات پذیرش یک نقش اجتماعی- شغلی مبارزه کند، زیرا در این مرحله او باید اطلاعاتی را که درباره خود و جامعه دارد ارزیابی کند و سرانجام، به پیروی تعدادی از خط مشی های زندگی متعهد شود. این مسئله به ویژه هنگامی چالش برانگیز است که فرد در اواخر دوره نوجوانی در جستجو و بررسی گزینه های تحصیلی باشد که احتمالاً با آینده شغلی او نیز مرتبط است (پندرگرس^۴ و همکاران، ۲۰۰۳).

در الگوی انتخاب دانشگاه که هاسلر و گالاگر^۵ (۱۹۸۷) آن را ارائه کرده اند، گامهای منطقی که یک داوطلب باید در فرایند تصمیم گیری انتخاب رشته بردارد، نشان داده شده است:

پیش آمادگی ← ملاحظه و بررسی ویژگیهای رشته ها و دانشگاه ← انتخاب

^۱.Crowley

^۲.Erickson

^۳.Santrock

^۴.Pendergrass et al.

^۵.Hossler & Gallagher

مطابق با نظریه هاسلر و گالاگر، اولین مرحله فرایند انتخاب رشته پیش آمادگی است و هنگامی روی می دهد که فرد تحت تأثیر عوامل محیطی به بررسی انگیزه ها و تمایلات اولیه آمادگی خود برای تحصیل در دانشگاه یا رشته مورد نظر خود می پردازد که آیا ادامه تحصیل بدهد یا به مدرک دیپلم اکتفا کند. در دومین مرحله؛ یعنی جستجو داوطلب پس از تصمیم به ادامه تحصیل باید به جمع آوری اطلاعات درباره رشته ها و دانشگاهها بپردازد و سرانجام، در مرحله نهایی که انتخاب است، فرد با ملاحظه نتایج مرحله قبلی به انتخاب رشته مورد نظر مبادرت می ورزد.

براساس نظر گیلدراسلیو^۱ (۲۰۰۳)، سنجش تواناییها، علایق و مهارتها و بررسی فرصتهای اجتماعی ممکن مرحله جستجو تقریباً از سال اول دبیرستان شروع می شود و به عقیده سوپر^۲ (به نقل از اسپرینتال و کالینز^۳، ۱۹۹۵) در حدود سن ۱۸ سالگی به اوج خود می رسد که در واقع، این همان حدود سنی است که داوطلبان ورود به دانشگاهها در ایران و بسیاری از کشورهای دنیا در کنکور سراسری شرکت می کنند.

با لحاظ کردن جمیع جهات فوق این پرسش به ذهن خطور می کند که چه عللی داوطلبان را وامی دارد تا همچنان مشتاقانه اقدام به انتخاب رشته نمایند و میزان آگاهی و نحوه نگرش آنان در مورد رشته ها در هنگام انتخاب آنها چیست؟

پژوهش با هدف بررسی عوامل انگیزشی داوطلبان در خصوص انتخاب رشته دانشگاه و محل تحصیل انجام می شود. از آنجا که رفتار انسان تصادفی نیست بلکه هدفمند است و انسان بدون انگیزه دست به هیچ کاری نمی زند و انگیزه باعث هدایت و استمرار و تداوم رفتار و هدف موجب ارضاء انگیزه ها می شود بنابراین اگر نیروی یک نیاز موجود در حدی افزایش یابد که به صورت انگیزه ای بتواند درآید می تواند رفتار را تغییر دهد. انگیزش یکی از مهمترین عناصر یادگیری و آموزش اثربخش است که در عین حال اندازه گیری آن بسیار دشوار است. برای ایجاد انگیزش، لازم است که نیازها شناسایی و در جهت ارضای آنها تلاش شود. عوامل موثر در انتخاب رشته را به دو دسته عوامل فردی و درونی و عوامل اجتماعی و بیرونی می توان تفکیک کرد. که از جمله عوامل فردی و درونی میتوان به انگیزه، علاقه، استعداد تحصیلی، شناخت و از عوامل بیرونی و اجتماعی می توان به خانواده، مدرک گرایی، ادامه تحصیل و وضعیت اشتغال اشاره کرد. تحقیق برآن است تا با بررسی عواملی که

^۱.Gildersleeve

^۲.Super

^۳.Sprinthal & Collins

بررسی عوامل انگیزشی داوطلبان نسبت به انتخاب رشته دانشگاهی و محل تحصیل؛ مطالعه ... □ ۷۱

بر انتخاب رشته دانشگاه موثر هستند به تحلیل انگیزه داوطلبان در خصوص انتخاب رشته مورد نظر آنها، پردازد.

در بسیاری از کشورها مسئله انتخاب رشته تحصیلی توجه پژوهشگران را به خود جلب کرده است. «جکسون» (۱۹۸۲) در تبیین رفتارهای دانشجویان در جهت گیری های بعد از آموزش متوسطه معتقد است که دانشجویان دانشگاه های آمریکا در جریان انتخاب رشته در هاله ای از عوامل قرار می گیرند که ممکن است در هر مرحله آنان را با شکست یا موفقیت مواجه سازد. برخی از این عوامل مثل خصوصیات خانوادگی و فردی تحت کنترل دانشجو نیستند، اما عواملی همچون نظر افراد مطلع و مرجع، سیاست ها و راهبردهایی که فرد به منظور تماس با دانشگاه برای انتخاب رشته در پیش می گیرد، یا فعالیت هایی که برای پیشرفت تحصیلی خود انجام می دهد و همچنین نحوه اثرپذیری دانشجویان از منابع و افراد مطلع، به طور آزادی انجام می گیرد. این منابع و افراد مطلع ممکن است دوستان، معلمان، مشاوران و والدین باشند.

«دیویی» (۱۹۸۵) در تحقیق خود ۴۴۵ دانشجوی ورودی سالهای ۱۹۸۱ تا ۱۹۸۳ دانشکده کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه ایندیانا را مورد مطالعه قرار داد. از مهمترین دلایل ارائه شده برای انتخاب رشته کتابداری توسط این دانشجویان، به نقش کتابداران شاغل در شناساندن این رشته به دانش آموزان و نقش مشاوران و استادان و مسئولان در ارتباط با معرفی رشته و همچنین نقش دانشجویان این رشته در راهنمایی دوستان خود اشاره شده است. در همین سال «ریگان» (۱۹۸۵) نیز به نتایج تقریباً مشابهی دست یافت.

«بکر» (۱۹۸۸) در تحقیق خود بر روی ۱۷۶ نفر دانشجو به این نتیجه رسید که نه تنها والدین در انتخاب رشته دانشجویان نقش اساسی دارند، بلکه دوستان و همکلاسی ها و به طور کلی منابع مرجع و مطلع که او به عنوان زمینه اجتماعی یا افراد مرجع از آنها یاد می کند، ممکن است در انتخاب رشته دانشجویان نقش اساسی ایفا کنند.

تحقیقات فوق در کشورهای مختلف با نظام های گوناگون گزینش و نیز با بافت فرهنگی / اقتصادی متفاوت انجام گرفته است. روشن است که تعمیم این عوامل به دیگر کشورها، منطقی و ممکن نخواهد بود. اما بررسی این پژوهش نشان می دهد که عوامل اثرگذار در انتخاب رشته تحصیلی دانشجویان در همه کشورها وجود دارند، اگر چه نوع و شدت آنها در هر جامعه ای متفاوت است.

مطالعه درباره دلایل انتخاب رشته تحصیلی و نارضایتی از آن، در کشور ایران نیز پدیده تازه ای نیست. در پژوهشی که در سال ۱۳۴۲ روی ۱۶۶ دانشجو از رشته های مختلف انجام شد این نتایج به دست آمد: ۳۷ نفر مزایای مادی، ۲۹ نفر کسب عنوان اجتماعی، ۹ نفر کسب مدرک تحصیلی (بدون

در نظر گرفتن نوع آن)، ۴۳ نفر کسب معلومات در رشته معین، ۲۵ نفر به دست آوردن شغل، و ۲۳ نفر کسب معلومات بیشتر را به عنوان دلایل ادامه تحصیل خود عنوان کرده اند (کتابچی، ۱۳۴۳). پژوهش دیگری که در سال ۱۳۶۸ درباره انتخاب رشته قبولی انجام شد نشان می دهد که اکثریت قابل توجهی از دانشجویان که رشته انتخابی آنها در اولویت چهاردهم (یعنی آخرین اولویت در آن سالها) قرار داشته به این رشته علاقه چندانی نداشته اند و با آنکه شناخت کافی از آن نداشته اند، شاید مشکلات ورود به دانشگاه و بسیاری دلایل دیگر باعث ادامه تحصیل شده است (صالحی، ۱۳۶۹). در سال ۱۳۶۹ نیز تعداد کمی از دانشجویان در رشته مورد نظر خود قبول شدند. اگر پنج رشته اول انتخابی دانشجویان، رشته های مورد علاقه او فرض شوند، باز هم فقط نیمی از دانشجویان در آن سال توانستند در رشته های مورد علاقه خود قبول شوند. نیم دیگر، علاقه به رشته تحصیلی خود را در مقیاس «تاحدودی» و «کم» تعیین کردند. در سال ۱۳۷۰ فقط ۸/۸ درصد از دانشجویان در ده انتخاب اول خود در دانشگاه ها پذیرفته شدند، اما این رقم در سال ۱۳۷۱ به حدود ۵۰ درصد افزایش یافت (مشهدی تفرشی، ۱۳۷۳).

پژوهشی که در سال ۱۳۷۳ بر روی تعدادی از دانشجویان مقطع کارشناسی کتابداری انجام شد نشان می دهد که مهمترین عامل انتخاب این رشته توسط دانشجویان، رتبه آزمون داوطلب بوده، و ۶۶ درصد دانشجویان، آن را علت عمده انتخاب این رشته تحصیلی دانسته اند. عوامل دیگر مانند تشویق والدین، امکان ادامه تحصیل در مقاطع بالاتر، توصیه دوستان و آشنایان، و علاقه به کتاب به طور مساوی مورد اشاره قرار گرفته است. ۵۰ درصد پسران و ۴۰ درصد دختران اصلاً به این رشته علاقه نداشتند و تنها ۱۵ درصد از دانشجویان از شناخت لازم برای انتخاب این رشته برخوردار بودند و ۸۵ درصد بقیه با شناخت اندک یا بدون شناخت، این رشته را انتخاب کرده بودند (مشهدی تفرشی، ۱۳۷۳).

دیگر پژوهش مورد اشاره در این زمینه، تحقیق «دیانی» (۱۳۸۱) است که در طی آن، نظر دانشجویان رشته کتابداری دانشگاه فردوسی درباره این رشته، میزان آشنایی آنان با رشته در هنگام انتخاب رشته، و عملکرد تحصیلی آنان مورد مطالعه قرار گرفته است. وی از نبود شناخت و علاقه در دانشجویان در ابتدای دوره، علاقه مندی تدریجی آنان در طول دوره، رضایت بیشتر آنان از دروس تخصصی، کمبود امکانات عملی کار با رایانه، نگرانی دانشجویان از ضعف در زبان انگلیسی، ضرورت معرفی رشته به داوطلبان قبل از ورود به دانشگاه، و... سخن می گوید.

مطالعه دیگری با هدف تعیین عوامل موثر بر انتخاب رشته پرستاری در دانشجویان تازه وارد پرستاری دانشگاه علوم پزشکی کرمان انجام شده است. از نظر دانشجویان شرکت کننده در پژوهش،

بررسی عوامل انگیزشی داوطلبان نسبت به انتخاب رشته دانشگاهی و محل تحصیل؛ مطالعه ... □ ۷۳

موثرترین عامل در انتخاب رشته پرستاری، «علاقه کمک به مردم» و کمترین تأثیر مربوط به «تجربه کار درمانی قبل از اشتغال به تحصیل» بود. عوامل فردی و حرفه ای، موثرترین علت در انتخاب رشته پرستاری بیان شدند. مقایسه تأثیر سه حیطه عوامل فردی (۶۱/۶۷ درصد)، محیطی (۳۸ درصد) و حرفه ای (۶۲/۳۳ درصد) در انتخاب رشته دانشجویان تفاوت آماری معنادار نشان داد ($P < 0/001$).

در تحقیق دیگری، عوامل دخیل در انتخاب رشته تحصیلی توسط دانشجویان رشته های کتابداری و روانشناسی بالینی ورودی ۷۷ دانشگاه شهید چمران اهواز و نیز عوامل موثر در تغییر نگرش دانشجویان در طول دوره تحصیل نسبت به رشته خویش شناسایی شده است. نتایج نشان می دهد که اکثریت دانشجویان کتابداری، رشته تحصیلی خود را بدون شناخت درست و علاقه واقعی انتخاب کرده اند و در مقایسه با دانشجویان روانشناسی، از انگیزه و رضایت کمتری برخوردارند. با اینکه دانشجویان کتابداری نسبت به استخدام و آینده شغلی خویش امیدوارتر هستند، درصد قابل توجهی از آنان بی تفاوت به تحصیل خود ادامه می دهند. همچنین دانشجویان کتابداری از محتوا و سرفصل بسیاری از دروس خود ناراضی هستند و آنها را غیر روزآمد و نامناسب می دانند، در حالیکه این موضوع درباره دانشجویان روانشناسی صدق نمی کند.

عوامل متعددی بر انتخاب رشته دانشگاهی تأثیر می گذارند. بعضی از این عوامل به فرد و برخی دیگر به جامعه بر می گردند که برخی از مهمترین عوامل موثر در انتخاب رشته تحصیلی و دانشگاه محل تحصیل بیان می گردد. بر همین اساس، این پژوهش سوالات زیر را دنبال می کند:

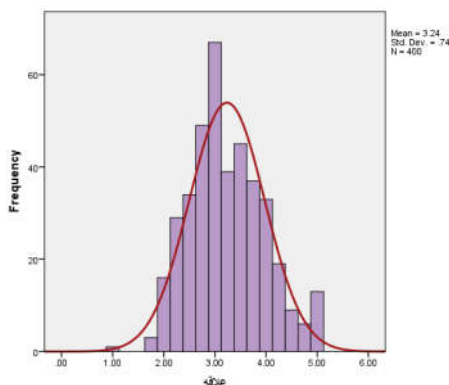
۱. آیا علاقه بر انتخاب رشته داوطلبان در دانشگاه تاثیرگذار است؟
۲. آیا استعداد تحصیلی بر انتخاب رشته داوطلبان در دانشگاه تاثیرگذار است؟
۳. آیا میزان آگاهی داوطلبان پیش از ورود به دانشگاه بر انتخاب رشته در دانشگاه تاثیرگذار است؟
۴. آیا سطح تحصیلات خانواده بر انتخاب رشته داوطلبان در دانشگاه تاثیرگذار است؟
۵. آیا مدرک گرایی بر انتخاب رشته داوطلبان در دانشگاه تاثیرگذار است؟
۶. آیا آگاهی داوطلبان از آینده رشته و بازار کار بر انتخاب رشته در دانشگاه تاثیرگذار است؟
۷. آیا وجود زمینه های ادامه تحصیل در داخل یا خارج از کشور برای داوطلبان بر انتخاب رشته در دانشگاه تاثیرگذار است؟

روش

تحقیق حاضر از نظر ماهیت جزء پژوهش‌های کمی، از نظر هدف در زمره تحقیقات کاربردی، از نظر میزان کنترل متغیرها از نوع غیر آزمایشی و از نظر روش، توصیفی - پیمایشی محسوب می‌شود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی منطقه ده در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ بوده که شامل ۶۰۳۵۷ می‌باشد. با استفاده از جدول مورگان، ۳۸۴ نفر به عنوان حجم نمونه با استفاده از روش تصادفی ساده انتخاب شدند که برای افزایش اعتبار نتایج تحقیق، حجم نمونه به ۴۰۰ نفر افزایش یافت. ابزار اصلی تحقیق برای جمع‌آوری اطلاعات، پرسشنامه محقق ساخته بوده است. پس از مرور کتابخانه‌ای و اینترنتی اسناد و منابع مربوط به پیشینه، عوامل انگیزشی شناسایی شده فهرست و از دانشجویان خواسته شد تا بر اساس طیف لیکرت امتیازی بین ۱ تا ۵ به آنها اختصاص دهند. روایی پرسشنامه با استفاده از روش روایی محتوی^۱ و با نظر چندین صاحب‌نظر در حوزه مدیریت آموزش عالی پس از اعمال اصلاحات مورد تایید قرار گرفت. برای حصول از پایایی^۲ پرسشنامه تحقیق نیز از آزمون آلفای کرونباخ بهره گرفته شد که ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۸ به دست آمد و بدین گونه ابزار تحقیق تأیید و در اختیار پاسخگویان قرار داده شد. پس از گردآوری و ورود داده‌ها به رایانه با کمک نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۱/۵، از آزمون t تک نمونه‌ای و آزمون فریدمن، برای تحلیل داده‌ها استفاده شد.

یافته‌ها

سوال ۱: آیا علاقه بر انتخاب رشته داوطلبان در دانشگاه تاثیرگذار است؟

نمودار ۱. هیستوگرام عامل علاقه

^۱- Content Validity.

^۲- Reliability.

بررسی عوامل انگیزشی داوطلبان نسبت به انتخاب رشته دانشگاهی و محل تحصیل؛ مطالعه ... □ ۷۵

به منظور تحلیل داده‌ها نیز از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد و با تعیین میانگین نظری ۳ (۳) = μ به مقایسه آن با میانگین‌های تجربی حاصله اقدام شد. بنابراین برای آزمون سوال فوق، فرض آماری زیر را آزمون می‌کنیم:

$$H_0 : \mu \leq 3$$

$$H_1 : \mu > 3$$

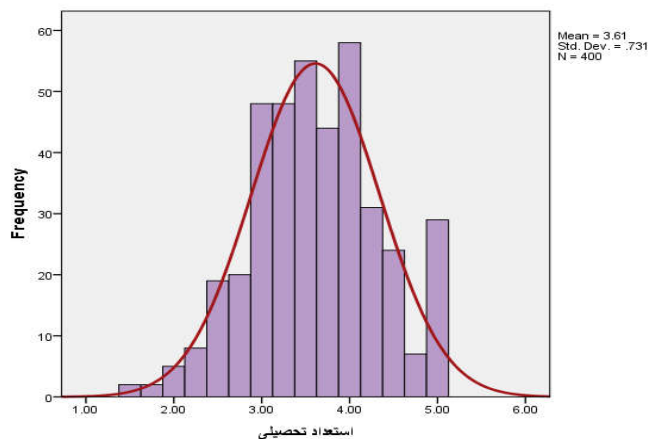
میانگین کوچکتر یا مساوی ۳، بیانگر این است که عامل علاقه بر انتخاب رشته داوطلبان در دانشگاه تاثیرگذار نیست و میانگین بزرگتر از ۳، نشانه موثر بودن شاخص فوق است. برای بررسی این فرضیه، با توجه به اینکه مقیاس اندازه‌گیری در حد فاصله‌ای و کمی است، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد.

جدول ۱. آزمون t تک نمونه‌ای برای بررسی عوامل فردی

متغیر	میانگین	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
علاقه	۳.۳۲	۶.۳۵۴	۳۹۹	۰.۰۰۰

از آنجایی که مقدار t محاسبه شده با درجه آزادی ۳۹۹ در سطح معناداری ($P < ۰/۰۰۰$) بزرگتر از مقدار بحرانی می‌باشد. بنابراین فرض صفر عدم تفاوت بین میانگین نمونه و میانگین نظری رد می‌شود. همچنین میانگین نمونه بزرگتر از میانگین نظری (۳) است، بنابراین می‌توان گفت علاقه بر انتخاب رشته داوطلبان در دانشگاه تاثیرگذار است.

سوال ۲: آیا استعداد تحصیلی بر انتخاب رشته داوطلبان در دانشگاه تاثیرگذار است؟

نمودار ۲. هیستوگرام عامل استعداد تحصیلی

به منظور تحلیل داده‌ها نیز از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد و با تعیین میانگین نظری ۳ (= μ) به مقایسه آن با میانگین‌های تجربی حاصله اقدام شد. بنابراین برای آزمون سوال فوق، فرض آماری زیر را آزمون می‌کنیم:

$$H_0 : \mu \leq 3$$

$$H_1 : \mu > 3$$

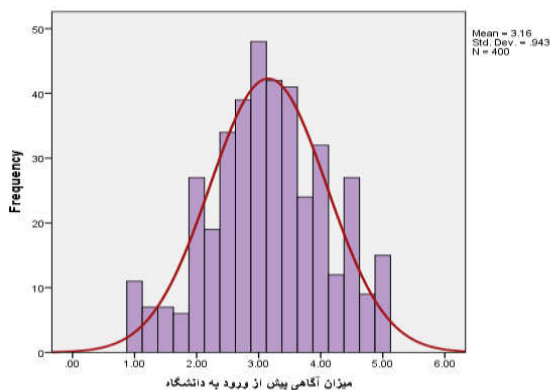
میانگین کوچکتر یا مساوی ۳، بیانگر این است که عامل استعداد تحصیلی بر انتخاب رشته داوطلبان در دانشگاه تاثیرگذار نیست و میانگین بزرگتر از ۳، نشانه موثر بودن شاخص فوق است. برای بررسی این فرضیه، با توجه به اینکه مقیاس اندازه‌گیری در حد فاصله‌ای و کمی است، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد.

جدول ۲. آزمون t تک نمونه‌ای برای بررسی عامل استعداد تحصیلی

متغیر	میانگین	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
استعداد تحصیلی	۳.۶۱	۱۶.۷۳	۳۹۹	۰.۰۰۰

از آنجایی که مقدار t محاسبه شده با درجه آزادی ۳۹۹ در سطح معناداری ($P < ۰/۰۰۰$) بزرگتر از مقدار بحرانی می‌باشد. بنابراین فرض صفر عدم تفاوت بین میانگین نمونه و میانگین نظری رد می‌شود. همچنین میانگین نمونه بزرگتر از میانگین نظری (۳) است، بنابراین می‌توان گفت عامل استعداد تحصیلی بر انتخاب رشته داوطلبان در دانشگاه تاثیرگذار است.

سوال ۳: آیا میزان آگاهی داوطلبان پیش از ورود به دانشگاه بر انتخاب رشته در دانشگاه تاثیرگذار است؟

نمودار ۳. هیستوگرام عامل میزان آگاهی پیش از ورود به دانشگاه

بررسی عوامل انگیزشی داوطلبان نسبت به انتخاب رشته دانشگاهی و محل تحصیل؛ مطالعه ... □ ۷۷

به منظور تحلیل داده‌ها نیز از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد و با تعیین میانگین نظری ۳ (= ۳) μ به مقایسه آن با میانگین‌های تجربی حاصله اقدام شد. بنابراین برای آزمون سوال فوق، فرض آماری زیر را آزمون می‌کنیم:

$$H_0 : \mu \leq 3$$

$$H_1 : \mu > 3$$

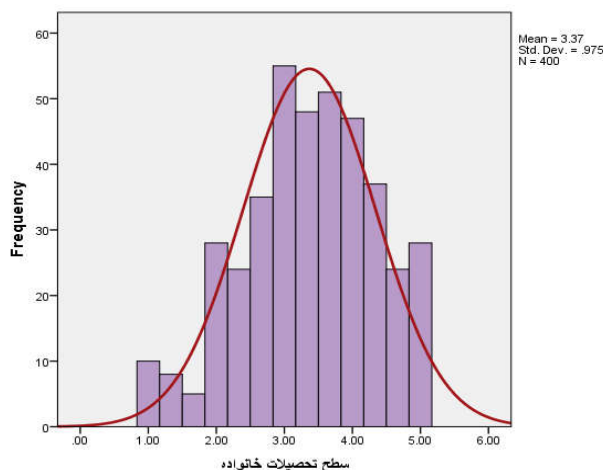
میانگین کوچکتر یا مساوی ۳، بیانگر این است که عامل میزان آگاهی داوطلبان پیش از ورود به دانشگاه بر انتخاب رشته در دانشگاه تاثیرگذار نیست و میانگین بزرگتر از ۳، نشانه موثر بودن شاخص فوق است. برای بررسی این فرضیه، با توجه به اینکه مقیاس اندازه‌گیری در حد فاصله‌ای و کمی است، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد.

جدول ۳. آزمون t تک نمونه‌ای برای بررسی عامل میزان آگاهی پیش از ورود به دانشگاه

متغیر	میانگین	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
میزان آگاهی پیش از ورود به دانشگاه	۳.۱۵	۳.۲۸۶	۳۹۹	۰.۰۰۰

از آنجایی که مقدار t محاسبه شده با درجه آزادی ۳۹۹ در سطح معناداری ($P < ۰/۰۰۰$) بزرگتر از مقدار بحرانی می‌باشد. بنابراین فرض صفر عدم تفاوت بین میانگین نمونه و میانگین نظری رد می‌شود. همچنین میانگین نمونه بزرگتر از میانگین نظری (۳) است، بنابراین می‌توان گفت عامل میزان آگاهی داوطلبان پیش از ورود به دانشگاه بر انتخاب رشته در دانشگاه تاثیرگذار است.

سوال ۴: آیا سطح تحصیلات خانواده بر انتخاب رشته داوطلبان در دانشگاه تاثیرگذار است؟

نمودار ۴. هیستوگرام عامل سطح تحصیلات خانواده

به منظور تحلیل داده‌ها نیز از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد و با تعیین میانگین نظری ۳ (= μ) به مقایسه آن با میانگین‌های تجربی حاصله اقدام شد. بنابراین برای آزمون سوال فوق، فرض آماری زیر را آزمون می‌کنیم:

$$H_0 : \mu \leq 3$$

$$H_1 : \mu > 3$$

میانگین کوچکتر یا مساوی ۳، بیانگر این است که عامل سطح تحصیلات خانواده بر انتخاب رشته داوطلبان در دانشگاه تاثیرگذار نیست و میانگین بزرگتر از ۳، نشانه موثر بودن شاخص فوق است. برای بررسی این فرضیه، با توجه به اینکه مقیاس اندازه‌گیری در حد فاصله‌ای و کمی است، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد.

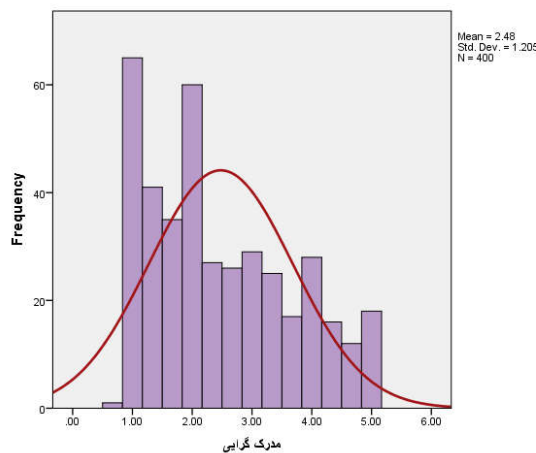
جدول ۴. آزمون t تک نمونه‌ای برای بررسی عامل سطح تحصیلات خانواده

متغیر	میانگین	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
عامل سطح تحصیلات خانواده	۳.۳۶	۷.۵۲۱	۳۹۹	۰.۰۰۰

بررسی عوامل انگیزشی داوطلبان نسبت به انتخاب رشته دانشگاهی و محل تحصیل؛ مطالعه ... □ ۷۹

از آنجایی که مقدار t محاسبه شده با درجه آزادی ۳۹۹ در سطح معناداری ($P < 0/000$) بزرگتر از مقدار بحرانی می‌باشد. بنابراین فرض صفر عدم تفاوت بین میانگین نمونه و میانگین نظری رد می‌شود. همچنین میانگین نمونه بزرگتر از میانگین نظری (۳) است، بنابراین می‌توان گفت عامل سطح تحصیلات خانواده بر انتخاب رشته داوطلبان در دانشگاه تاثیرگذار تاثیرگذار است.

سوال ۵: آیا مدرک گرایی بر انتخاب رشته داوطلبان در دانشگاه تاثیرگذار است؟

نمودار ۵. هیستوگرام عامل مدرک گرایی

به منظور تحلیل داده‌ها نیز از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد و با تعیین میانگین نظری ۳ ($\mu = 3$) به مقایسه آن با میانگین‌های تجربی حاصله اقدام شد. بنابراین برای آزمون سوال فوق، فرض آماری زیر را آزمون می‌کنیم:

$$H_0 : \mu \leq 3$$

$$H_1 : \mu > 3$$

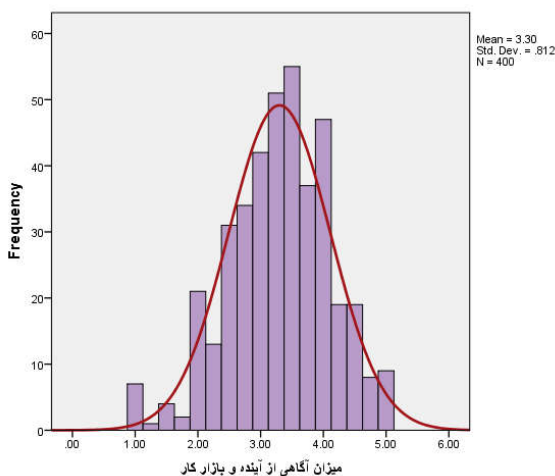
میانگین کوچکتر یا مساوی ۳، بیانگر این است که عامل مدرک گرایی بر انتخاب رشته داوطلبان در دانشگاه تاثیرگذار نیست و میانگین بزرگتر از ۳، نشانه موثر بودن شاخص فوق است. برای بررسی این فرضیه، با توجه به اینکه مقیاس اندازه گیری در حد فاصله‌ای و کمی است، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد.

جدول ۵. آزمون t تک نمونه‌ای برای بررسی عامل مدرک گرایی

متغیر	میانگین	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
مدرک گرایی	۲.۴۷	۲.۸۰۱	۳۹۹	۰.۵۹

از آنجایی که مقدار t محاسبه شده با درجه آزادی ۳۹۹ در سطح معناداری ($P < ۰/۵۹$) کوچکتر از مقدار بحرانی می‌باشد. بنابراین فرض صفر عدم تفاوت بین میانگین نمونه و میانگین نظری تایید می‌شود. همچنین میانگین نمونه کوچکتر از میانگین نظری (۳) است، بنابراین می‌توان گفت عامل مدرک گرایی بر انتخاب رشته داوطلبان در دانشگاه تاثیرگذار نیست.

سوال ۶: آیا آگاهی داوطلبان از آینده رشته و بازار کار بر انتخاب رشته در دانشگاه تاثیرگذار است؟

نمودار ۶. هیستوگرام عامل آگاهی از آینده و بازار کار

به منظور تحلیل داده‌ها نیز از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد و با تعیین میانگین نظری ۳ ($\mu = 3$) به مقایسه آن با میانگین‌های تجربی حاصله اقدام شد. بنابراین برای آزمون سوال فوق، فرض آماری زیر را آزمون می‌کنیم:

$$H_0 : \mu \leq 3$$

$$H_1 : \mu > 3$$

بررسی عوامل انگیزشی داوطلبان نسبت به انتخاب رشته دانشگاهی و محل تحصیل؛ مطالعه ... □ ۸۱

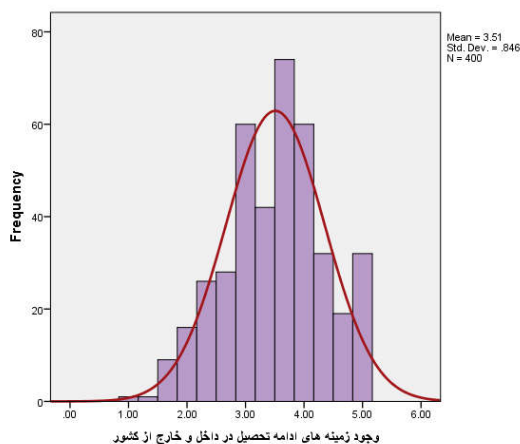
میانگین کوچکتر یا مساوی ۳، بیانگر این است که عامل آگاهی از آینده و بازار کار بر انتخاب رشته داوطلبان در دانشگاه تاثیرگذار نیست و میانگین بزرگتر از ۳، نشانه موثر بودن شاخص فوق است. برای بررسی این فرضیه، با توجه به اینکه مقیاس اندازه گیری در حد فاصله‌ای و کمی است، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد.

جدول ۶. آزمون t تک نمونه‌ای برای بررسی آگاهی از آینده و بازار کار

متغیر	میانگین	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
آگاهی از آینده و بازار کار	۳.۳	۷.۴۰۷	۳۹۹	۰.۰۰۰

از آنجایی که مقدار t محاسبه شده با درجه آزادی ۳۹۹ در سطح معناداری ($P < ۰/۰۰۰$) بزرگتر از مقدار بحرانی می‌باشد. بنابراین فرض صفر عدم تفاوت بین میانگین نمونه و میانگین نظری رد می‌شود. همچنین میانگین نمونه بزرگتر از میانگین نظری (۳) است، بنابراین می‌توان گفت عامل آگاهی داوطلبان از آینده و بازار کار بر انتخاب رشته در دانشگاه تاثیرگذار است.

سوال ۷: آیا وجود زمینه‌های ادامه تحصیل در داخل یا خارج از کشور برای داوطلبان بر انتخاب رشته در دانشگاه تاثیرگذار است؟

نمودار ۷. هیستوگرام عامل وجود زمینه‌های ادامه تحصیل در داخل یا خارج از کشور

به منظور تحلیل داده‌ها نیز از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد و با تعیین میانگین نظری ۳ (۳) = μ به مقایسه آن با میانگین‌های تجربی حاصله اقدام شد. بنابراین برای آزمون سوال فوق، فرض آماری زیر را آزمون می‌کنیم:

$$H_0 : \mu \leq 3$$

$$H_1 : \mu > 3$$

میانگین کوچکتر یا مساوی ۳، بیانگر این است که عامل وجود زمینه‌های ادامه تحصیل در داخل یا خارج از کشور بر انتخاب رشته داوطلبان در دانشگاه تاثیرگذار نیست و میانگین بزرگتر از ۳، نشانه موثر بودن شاخص فوق است. برای بررسی این فرضیه، با توجه به اینکه مقیاس اندازه گیری در حد فاصله‌ای و کمی است، از آزمون t تک نمونه‌ای استفاده شد.

جدول ۷. آزمون t تک نمونه‌ای برای بررسی عامل وجود زمینه‌های ادامه تحصیل در داخل یا خارج از کشور

متغیر	میانگین	مقدار t	درجه آزادی	سطح معناداری
وجود زمینه‌های ادامه تحصیل در داخل یا خارج از کشور	۳.۵	۱۲.۰۲۳	۳۹۹	۰.۰۰۰

از آنجایی که مقدار t محاسبه شده با درجه آزادی ۳۹۹ در سطح معناداری ($P < ۰/۰۰۰$) بزرگتر از مقدار بحرانی می‌باشد. بنابراین فرض صفر عدم تفاوت بین میانگین نمونه و میانگین نظری رد می‌شود. همچنین میانگین نمونه بزرگتر از میانگین نظری (۳) است، بنابراین می‌توان گفت عامل وجود زمینه‌های ادامه تحصیل در داخل یا خارج از کشور بر انتخاب رشته داوطلبان در دانشگاه تاثیرگذار است.

جدول شماره ۸ و ۹ نتایج آزمون فریدمن و رتبه هر یک از ۶ عامل انگیزشی معنی‌دار فوق را نشان می‌دهد.

جدول ۸. نتایج آزمون فریدمن و سطح معنی‌داری

تعداد نمونه‌ها	نمره کای اسکوئر	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۴۰۰	۴۷۸/۸۴	۶	۰/۰۰۰

جدول ۹. رتبه هر یک از عوامل انگیزشی بر اساس آزمون فریدمن

ردیف	عوامل انگیزشی	میانگین رتبه
۱	استعداد تحصیلی	۸/۴۶
۲	وجود زمینه ادامه تحصیل	۸/۱۳
۳	سطح تحصیلات خانواده	۸/۹
۴	علاقه	۸/۰۳
۵	آگاهی از آینده و بازار کار	۷/۸۶
۶	میزان آگاهی پیش از ورود به دانشگاه	۷/۵

نتایج آزمون فریدمن نشان داد که بین رتبه‌های عوامل انگیزشی داوطلبان تفاوت معنی‌داری وجود دارد. از طرف دیگر "استعداد تحصیلی" با میانگین ۸/۴۶، "وجود زمینه ادامه تحصیل" با میانگین ۸/۱۳، "سطح تحصیلات خانواده" با میانگین ۸/۹ سه عامل اصلی انگیزشی برای انتخاب رشته تحصیلی دانشجویان بوده است.

بحث و نتیجه‌گیری

شناسایی عوامل دخیل در انتخاب رشته تحصیلی دانشجویان امری مهم و ضروری محسوب می‌شود. زیرا انتخاب رشته‌ای که با علاقه، سلیقه، استعداد و توانایی فرد در تعارض باشد اثرات درازمدت و نامطلوب روانی، اجتماعی و اقتصادی را در پی خواهد داشت. سیل عظیم قشر مشتاق ورود به دانشگاه از یک سو و تخصصی شدن مشاغل، پایین بودن فرصت‌های شغلی، مشکلات اقتصادی/اجتماعی و روانی از سوی دیگر عواملی هستند که بخشی از این جمعیت را ناگزیر به انتخاب نامناسب رشته تحصیلی می‌کنند. داوطلبان کنکور با امید کسب موقعیت و جایگاه قابل احترام و بهره‌وری از مزایای اقتصادی تحصیلات عالی و بسیاری انگیزه‌های دیگر اشتیاق فراوانی به حضور در دانشگاه از خود نشان می‌دهند. ولی این هجوم به تحصیلات عالی و عدم توسعه دانشگاه‌ها، به ناکامی بیش از ۸۰ درصد از داوطلبان کنکور منجر می‌شود. به هر حال از میان کسانی که موفق به عبور از سد کنکور و سایر مشکلات ورود به دانشگاه می‌شوند تعداد بسیاری به دلیل نارضایتی از رشته تحصیلی خود، از ادامه تحصیل منصرف می‌شوند و یا ناامیدانه تن به ادامه تحصیل می‌دهند. چون تدوین برنامه‌ای صحیح و دقیق برای بهینه‌کردن شیوه پذیرش دانشجو و تأمین آتیه آنان، نقش بسزایی در

توسعه و پیشرفت کشور دارد، آموزش و تربیت دانشجویان بر مبنای انگیزه های درونی و استعداد های آنان از مهمترین وظایف برنامه ریزان کشور است. این پژوهش با هدف بررسی عوامل انگیزش داوطلبان در خصوص انتخاب رشته دانشگاهی و محل تحصیل در منطقه ده دانشگاه آزاد اسلامی انجام گرفته است. یافته های پژوهش نشان داد متغیرهای استعداد تحصیلی، وجود زمینه ادامه تحصیل در داخل یا خارج از کشور، سطح تحصیلات خانواده، علاقه، آینده رشته تحصیلی و بازار کار و میزان آگاهی داوطلب پیش از ورود به دانشگاه به ترتیب بیشترین تأثیر را در عوامل انگیزشی داوطلبان برای انتخاب رشته دانشگاهی و محل تحصیل داشتند.

استعداد

انتخاب رشته باید منطبق با "استعداد" داوطلب باشد. برخی از داوطلبان که رتبه های یک، دو یا سه رقمی کسب می کنند با توجه به رتبه خوب خود اتوماتیک وار به دنبال انتخاب رشته هایی مثل پزشکی و مهندسی و... می باشند و استعداد و توانایی خود را در نظر نمی گیرند و برعکس عده ای دیگر از داوطلبان که رتبه خوبی ندارند با انتخاب رشته های پایین تر که متقاضی کمتری دارند بدون توجه به استعداد و توانایی خود به دنبال راهیابی به دانشگاه هستند. و در زمان انتخاب رشته، رشته ای را بدون توجه به علاقه و استعداد خود انتخاب می کنند، که باید حداقل دو تا چهار سال با آن رشته درگیر باشند و بعد از فارغ التحصیلی باید زندگی خود را در گرو رشته ای بدانند که هیچ تمایلی به آن ندارند. آیا به نظر شما این گونه خود را اسیر کردن بهتر است یا یک سال دیگر صبر کردن و با آمادگی بیشتر در رشته مورد علاقه و منطبق بر استعداد خود پذیرفته شدن!

هدف داوطلب (ادامه تحصیل)

برخی بر این باورند که باید حتی الامکان تا آخرین مقطع تحصیلی ادامه بدهند و به اصطلاح تا آخر خط بروند. در این صورت باید به طبیعت رشته تحصیلی مورد نظر نیز توجه داشت چرا که امکان ادامه تحصیل در بعضی از رشته ها وجود ندارد یا اینکه فقط در کشورهای دیگر می توان در آن رشته تحصیلات خود مقاطع بالاتر را ادامه داد. برخی ورود به دانشگاه را راه حلی موقت می دانند. به عبارت دیگر برای گریز از برخی مسائل و رویدادهای آتی این کار را انجام می دهند. به طور مثال امروزه بسیاری از داوطلبان دانشگاه ها برای آنکه دوران سربازی خود را به تعویق بیندازند یا با گرفتن مدارک بالا و دریافت بورس از موسسات از انجام وظیفه عمومی معاف شوند تلاش خود را برای ورود

بررسی عوامل انگیزشی داوطلبان نسبت به انتخاب رشته دانشگاهی و محل تحصیل؛ مطالعه ... □ ۸۵

به دانشگاه متمرکز می‌کنند. بدیهی است این افراد به دنبال علاقه خود نیستند و هنگام انتخاب رشته هم، رشته‌ها و دانشگاه‌هایی را برمی‌گزینند که احتمال قبول شدن خود را در آنها زیاد می‌بینند. این امر پیامدهای منفی به همراه دارد. از جمله می‌توان به افت کیفیت آموزش عالی اشاره کرد. این عده نه تنها هنگام ورود به دانشگاه موفقیت تحصیلی چندانی نخواهند داشت بلکه روی دانشجویان دیگر نیز اثرات منفی به جای می‌گذارند. با این کار حق کسی که دارای علاقه و انگیزه ادامه تحصیل در یک رشته است ضایع می‌شود.

خانواده‌ها

پیش‌نیاز هر انتخاب، داشتن آزادی عمل است. اگر دست کسی را با طناب ببندند نخواهند توانست از میان دو شی یکی را انتخاب کند و بردارد. باید به داوطلبان اجازه داده شود تا در رشته تحصیلی و محل تحصیل مورد نیاز خود اطلاعاتی را کسب کرده و با توجه به این اطلاعات دست به انتخاب بزنند. مشاهده شده است که در پاره‌ای موارد والدین، فرزندان خود را مجبور می‌کنند تا رشته تحصیلی خاصی را انتخاب کنند. این والدین شاید به دنبال آرزوهای خودشان هستند. آرزوهایی که به آنها نرسیده‌اند و فکر می‌کنند فرزندان آنها مسئولیت دارند تا آرزوی والدین را برآورده کنند.

علاقه

مهمترین نکته در انتخاب رشته "علاقه" داوطلب است متأسفانه برخی از داوطلبان به جای اندیشیدن به رشته مورد علاقه خود، تمام همت خود را صرف نوعی انتخاب رشته می‌کنند تا احتمال قبولی آنها افزایش یابد. یعنی درصدد هستند رشته انتخابی خود را طوری اولویت بندی کنند که بدون توجه به علاقه خود فقط در یک رشته قبول شوند در صورتی که این تصور خیالی باطل است. میل و علاقه در هر کار سبب می‌شود شخص با انرژی بیشتری فعالیت کند. بسیاری از دانشجویان به خاطر آنکه به رشته تحصیلی خود علاقه نداشته‌اند، ترک تحصیل کرده‌اند و تعدادی دیگر نیز نتوانسته‌اند در رشته خود موفق باشند. داوطلبان دانشگاه‌ها بهتر است قبل از هر چیز زمینه‌های علائق خود را شناسایی کنند و هنگام انتخاب رشته به آن توجه داشته باشند.

آینده شغلی و بازار کار

داوطلب باید در هنگام انتخاب رشته "موقعیت شغلی" رشته های انتخابی خود را مدنظر داشته باشد و آینده شغلی هر رشته انتخابی را به دقت بررسی کند تا شغلی که در آینده به دنبال آن رشته تحصیلی پدیدار می شود با خصوصیات فردی، شخصیتی روحی و روانی او سازگار باشد. نکته دیگری که باید داوطلبان هنگام انتخاب رشته بدان توجه کنند بازار کار رشته های مورد نظر است. چرا که بعضی از رشته های تحصیلی زمینه های اشتغال بهتری نسبت به برخی دیگر از رشته ها دارند. چه بسیار فارغ التحصیلان دانشگاهی که به دلیل بیکاری و عواقب ناشی از آن دچار سرخوردگی و ناامیدی می شوند. پس بهتر است داوطلبان از همین حالا به نوع شغل و زمینه های اشتغال رشته های انتخابی خود توجه کنند. بی شک بسیاری از داوطلبان برای آنکه بتوانند شغل بهتری پیدا کنند یا اینکه احتمال اشتغال آنان افزایش یابد به دانشگاه وارد می شوند. همه رشته های تحصیلی از وضعیت شغلی کسانی برخوردار نیستند. بنابراین بازار کار آنها اشیاع شده است. از طرفی بعضی از رشته های تحصیلی زمینه شغلی مناسبی ندارند چرا که یا شناخته شده نیستند یا ضرورت آنها در حال حاضر احساس نشده است. واقع بینی و دوری از تعصب، داوطلبان را یاری می کند رشته مناسبی انتخاب کنند.

آگاهی

انتخاب رشته باید با چشم باز و شناخت دقیق انجام پذیرد البته مبحث مربوط به شناخت رشته های دانشگاهی به عقب برمی گردد یعنی داوطلب می بایستی از مدت ها پیش با بهره گرفتن از منابع معتبر انتخاب رشته، مشورت با خانواده، آشنایان و دوستانی که فارغ التحصیلان دانشگاهی هستند، شناخت دقیق و کاملی از رشته های مورد نظر خود کسب کرده باشد و با شناخت کامل اقدام به انتخاب رشته نماید. در صورتی علاقه به رشته می تواند افراد را در انتخاب رشته صحیح یاری کند که از رشته های تحصیلی و مراکز آموزشی آگاهی داشته باشد. شناخت و آگاهی داشتن از رشته تحصیلی سبب ایجاد انگیزه در فرد می شود. بعضی افراد نسبت به رشته ها و دانشگاه هایی ابراز علاقه می کنند، ولی وقتی مشغول به تحصیل می شوند، احساس می کنند که در انتخاب خود دچار اشتباه شده اند. دلیل این امر نداشتن اطلاع و آگاهی مناسب از رشته های تحصیلی و مراکز آموزشی است. از طرف دیگر، انتخاب رشته یکی از مهمترین تصمیم گیریهای داوطلبان ورود به دانشگاههاست و براساس دیدگاههای نظریه پردازان، جستجو و کسب اطلاعات مورد نظر درباره رشته های دانشگاهی محور اصلی تصمیم گیری صحیح درباره انتخاب رشته است. بنابراین، انتخاب رشته همراه با ناآگاهی

می تواند تأثیرات منفی زیادی را از قبیل عدم رضایت از رشته مورد نظر، افت تحصیلی، مشکلات روحی و تلف شدن وقت و هزینه بر دانشجو بگذارد (کراولی، ۲۰۰۴). پژوهش حاضر به دلیل اهمیت موضوع، به هدف پرکردن خلأ پژوهشی موجود در دهه اخیر و برای به دست آوردن یافته های جدید انجام شده است. براساس یافته های این پژوهش میزان کسب اطلاع از رشته های دانشگاهی در میان داوطلبان مجاز به انتخاب رشته پایین تر از حد متوسط است. این نتیجه با یافته های تحقیقات انجام شده در ایران در دهه های ۱۳۵۰ تا ۱۳۷۰ که در آنها نشان داده شد که بیشتر دانشجویان سال اول دانشگاهها بدون آگاهی و شناخت مناسب به انتخاب رشته مبادرت ورزیده بودند، مطابقت دارد.

نظامهای مختلف آموزشی در دنیا [از آموزش و پرورش تا آموزش عالی] همواره سعی می کنند با فراهم آوردن امکان شناسایی رشته های دانشگاهی و عواملی که بر گرایش آنها در انتخاب رشته شان تأثیر می گذارد، داوطلبان را به طرقی در رشته های مختلف تحصیلی هدایت کنند که کمترین آسیب و افت را در ارتباط با مسئله تحصیل و آینده شغلی شان داشته باشند، در حالی که نتیجه تحقیق حاضر نشان دهنده این است که متأسفانه، فرایند انتخاب رشته در داوطلبان ورود به دانشگاهها به خوبی طی نشده و میزان کسب اطلاع، یعنی جستجوی فعال و جمع آوری اطلاعات مرتبط با رشته دانشگاهی مورد نظر که مطابق با دیدگاه نظریه پردازانی مانند اریکسون، مارسیا و هاسلر و گالاگر مهمترین مولفه انتخاب رشته است، پایین تر از حد متوسط است. در واقع، مطابق با یافته ها بیشتر داوطلبان ورود به دانشگاهها [در تحقیق حاضر] و دانشجویان دانشگاهها [مطابق با تحقیقات پیشین] با پرسش از مرحله پیش آمادگی به مرحله انتخاب، بدون آگاهی مناسب به انتخاب رشته مبادرت می ورزند. یکی از دلایلی که برای ناآگاهی قبل از انتخاب رشته در داوطلبان مطرح می شود، تصمیم گیری برای انتخاب رشته در فرصتی بسیار محدود چند هفته ای است.

لیتن^۱ (به نقل از نولند و دیتو^۲، ۲۰۰۱) فرایند انتخاب رشته را به عنوان یک کیف ترسیم کرده است که هر قدر زمان آن کوتاه تر باشد، چشم انداز داوطلب در فرایند تصمیم گیری در انتخاب رشته نیز محدودتر می شود. از سوی دیگر، با توجه به مشکلات متعددی که انتخاب رشته همراه با ناآگاهی به همراه دارد و زیانهای مادی و معنوی فراوان آن در درازمدت بر جامعه علمی کشور، جای دارد که مسولان و برنامه ریزان آموزش و پرورش و آموزش عالی با تدوین برنامه های جامع اولاً نیازهای اطلاعاتی داوطلبان ورود به دانشگاهها را درباره رشته های دانشگاهی تأمین کنند و ثانیاً به آنها در

^۱.Litten

^۲.Noland & Deato

ارزیابی دقیق از علایق و تواناییهای خود کمک کنند تا بتوانند با جستجوی فعال و کسب اطلاع از ویژگیهای رشته ها، با تطبیق علایق و تواناییهای خود با ویژگیهای رشته ها، به انتخاب مبادرت ورزند. بالاتر بودن میزان جستجو و کسب اطلاع از رشته های دانشگاهی در داوطلبان زن با یافته های تحقیقات مشهدی (۱۳۷۲) و نیز دیلی (۲۰۰۳) همسوست که شاید بتوان دلیل آن را نشات گرفته از انگیزش بالاتر آنها برای ادامه تحصیل دانست که روند آن در بالاتر بودن میزان حضور و پذیرش زنان در دانشگاهها در سالیان اخیر جلوه گر شده است.

بالاتر بودن میزان کسب اطلاع از رشته های دانشگاهی در میان داوطلبان گروه علوم انسانی نسبت به گروههای آزمایشی دیگر می تواند به دلیل ناشناخته تر بودن رشته های دانشگاهی علوم انسانی و نیازهای اطلاعاتی بیشتر این گروه از داوطلبان باشد، زیرا نسبت به رشته های گروه ریاضی [از قبیل تمام رشته های مهندسی]، گروه تجربی [مثل پزشکی، دندانپزشکی و داروسازی] و رشته های گروه هنر [شامل موسیقی، نقاشی، سینما و بازیگری] که داوطلبان از کودکی با تابلوهای قالبی آنها در آرزوهای حرفه های آینده شان رشد می یابند، رشته های گروه علوم انسانی چندان شناخته شده نیستند. به هر حال، نتیجه تحقیق حاضر لزوم برنامه ریزی بیشتر برای معرفی و شناساندن رشته های دانشگاهی مربوط به تمام گروههای آزمایشی اعم از ریاضی، تجربی، هنر و زبان و انسانی را مطرح می سازد.

معمولاً در انتخاب رشته باید مشورت های لازم با افراد کاردان صورت گیرد، چرا که با یک انتخاب، آینده تحصیلی دانشجو را رقم می خورد آینده ای که در سایه رشته متناسب با خواست جامعه و علاقه افراد به تحصیل مشخص می شود. درباره بسیاری از رشته های تحصیلی اطلاعاتی موثق از آینده شغلی در دست نیست و بعضاً داوطلبین نمی دانند با انتخاب رشته چه آینده در انتظار آنهاست. بسیاری از خانواده ها به دلیل اینکه توانایی مالی برای گرفتن مشاور در انتخاب رشته از موسسات خصوصی را ندارند از طریق اقوام و بستگان به تحقیق درباره رشته انتخابی خود می پردازند که قطعاً چنین تحقیقاتی نمی تواند کاملاً مستند و واقعی باشد چرا که یک مشاور خود راهکارها را در تمامی زمینه ها بهتر می داند. لذا پیشنهاد می گردد مراکز مشاوره دولتی با تخصص لازم در هر رشته ایجاد گردد.

با توجه به اینکه عوامل متعددی در انگیزه انتخاب رشته دخیل هستند. توجه به تفاوت های فردی هریک از داوطلبان، یکی از مهمترین عواملی است که در بهره وری نیروی انسانی می توان به آن دست یافت و یکی از شرایط مهم و اساسی برای رسیدن به هدف در هرکاری برانگیختن و ایجاد انگیزه در افرادی است که کار را انجام می دهند. بنابراین آگاهی از چگونگی تفاوت افراد می تواند به

بررسی عوامل انگیزشی داوطلبان نسبت به انتخاب رشته دانشگاهی و محل تحصیل؛ مطالعه ... □ ۸۹

والدین کمک کند تا فرزندان خود را بهتر بشناسند در نتیجه اقداماتی انجام دهند که به هدف نهایی آنها بهتر جامعه عمل ببوشاند.

مسئله علاقه مندی به رشته تحصیلی و نگرش دانشجویان به رشته خود موضوع بسیار مهمی در طی سالهای گذشته بوده است. لذا پیشنهاد می شود این تحقیقات از زمان انتخاب رشته در دوره دبیرستان انجام گیرد. آنجا که دانش آموز برای آینده تحصیلی خود تصمیم می گیرد که چه گروه و رشته ای را انتخاب کند که برآورده کننده نیاز تحصیلی او هستند بنابراین برای یافتن نتایج دقیق تر باید ابتدا از پیش از دانشگاه اقدام کرد و نیز دامنه فرضیات را گسترش داد چرا که این موضوع به یک یا چند متغیر محدود نمی شود. نکته قابل توجه دیگر، نقش کمرنگ رسانه های گروهی دبیران، اساتید و کتابداران در معرفی رشته ها به جامعه خصوصاً داوطلبان می باشد، در حالی که بیشتر دانشجویان به ترتیب از رسانه های گروهی، معلمان و دبیران مدارس، و نیز وجود زمینه های شغلی مناسب به عنوان عوامل موثر در تشویق افراد به انتخاب رشته یاد می کنند.

مشاهده می شود که در کشور ما نه تنها والدین، بلکه افراد مرجع و مطلع نظیر دبیران و اساتید نقش چندانی در هدایت تحصیلی داوطلبان کنکور ندارند. پیشنهاد می گردد رسانه های گروهی، دبیران، افراد مرجع، اساتید نقش پررنگ تری جهت هدایت و راهنمایی داوطلبان جهت انتخاب رشته و افزایش انگیزش آنان داشته باشند.

منابع

ارفعی، کتابیون و صوفی آبادی، زینب. (۱۳۸۹). انگیزه انتخاب رشته مامایی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه آزاد سمنان. پایان نامه کارشناسی ارشد.

استوانی، نسرین دخت. (۱۳۶۳). بررسی انگیزه انتخاب حرفه پرستاری و تعیین میزان رضایت شغلی پرستاران شاغل در بیمارستانهای آموزشی تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی ایران.

بررسی انگیزه های انتخاب رشته تحصیلی در دانشجویان پزشکی و دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان. مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، ۱۰ و ۴، ص ۴۱.

بررسی عوامل موثر بر انتخاب رشته داوطلبان مجاز به انتخاب رشته کنکور سراسری. (۱۳۸۷)، زمستان). نشریه علمی پژوهشی آموزش عالی ایران، ۳.

ترابی، ملوک. (۱۳۷۷). بررسی میزان علاقه دانشجویان رشته دندانپزشکی دانشگاه علوم پزشکی کرمان به رشته تحصیلی خود و انگیزه آنان در انتخاب این رشته. خلاصه مقالات سی و هشتمین کنگره علمی سالانه و پنجمین کنگره بین المللی انجمن دندانپزشکی ایران. حسینی، سید مهدی. (۱۳۷۱). مبانی راهنمایی و مشاوره شغلی. تهران: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی.

خالقی مقدم، محمد. (۱۳۶۶). بررسی علاقه مندی دانشجویان نسبت به رشته تحصیلی خود در دانشگاه و تحولات آن در سالهای اخیر. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی. خواجوی، اقبال. (۱۳۵۹). میزان رضایت از انتخاب رشته تحصیلی مددکاری در بین دانشجویان مددکاری در مقطع لیسانس. پایان نامه کارشناسی ارشد، مدرسه عالی خدمات اجتماعی. دفترچه راهنمای آزمون سراسری (۱۳۸۳). تهران: سازمان سنجش آموزش کشور. ساتراک، جان. (۱۳۸۵). روان شناسی تربیتی (ترجمه مرتضی امیدیان). یزد: دانشگاه یزد، چاپ اول، ص ۵۸۰.

شایان، مهین. (۱۳۷۳). بررسی عوامل موثر در انتخاب رشته تحصیلی دانشجویان دوره کارشناسی ورودی مهرماه سال تحصیلی ۷۳-۱۳۷۲، طرح پژوهشی، معاونت پژوهشی دانشگاه علامه طباطبایی. صالحی، پرویز. (۱۳۶۹). بررسی ویژگی ها و گرایشها و مسائل آموزشی و دانشجویی دانشگاه علوم پزشکی ایران. تهران: مرکز تحقیقات علوم بهداشتی دانشگاه علوم پزشکی ایران. عبدی، بهشته و دانایی، کاملیا. (۱۳۸۱). بررسی مهمترین عوامل موثر بر انتخاب رشته و منابع کسب اطلاع از رشته های دانشگاهی در داوطلبان کنکور سراسری، مجموعه مقالات سمینار مسائل ورودی به دانشگاهها، اصفهان.

کتابچی، حسین. (۱۳۴۳). بررسی درباره هدف دانشجویان دانشگاه از انتخاب رشته تحصیلی خود. پایان نامه کارشناسی ارشد موسسه مطالعات و تحقیقات اجتماعی، دانشگاه تهران.

مشهدی تفرشی، شکوه. (۱۳۷۲). بررسی عوامل مرتبط با انتخاب رشته تحصیلی در میان دانشجویان مقطع کارشناسی کتابداری، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علوم پزشکی ایران.

معتبری، سید منصورالدین. (۱۳۷۱). بررسی تحلیلی عوامل موثر بر انتخاب رشته دانشجویان برخی از دانشگاههای کشور، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.

منیری، منصور. (۱۳۷۱). بررسی عوامل موثر در انتخاب رشته دوره کارشناسی روزانه جمعی از دانشگاههای کشور. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.

۹۱ □ بررسی عوامل انگیزشی داوطلبان نسبت به انتخاب رشته دانشگاهی و محل تحصیل؛ مطالعه ... □ ۹۱

موسسه برنامه ریزی آموزش عالی. (۱۳۸۲). بررسی عوامل موثر در انتخاب رشته دانشجویان دانشگاه. مجله پیام. ص ۵۲.

نعمت، مرتضی. (۱۳۵۴). سنجش افکار دانشجویان کشور، طرح پژوهشی، موسسه روانشناسی دانشگاه تهران.

نیت، گیج و دیوید، برلاینر. (۱۳۷۴). روان شناسی تربیتی (ترجمه غلامرضا خوی نژاد و همکاران). مشهد: پاژ، چاپ اولف ص ۴۷۰.

Aldosary, A.S. & S.A. Assaf (1996), Analysis of Factors Influencing the Selection of College Majors by Newly Admitted Students, Higher Education Policy, Vol.9, No.3, pp.215-220.

in, A.L. (1985). A study of Factors Influencing College Students to Become Librarians (1985) In: 12th CRI Monographs of the Chicago 3. Association of College and Research Libraries.

Barbara (1985) Selection of Librarianship as a Career: Implication of Recruitment, Journal of Education for Library and Information Science, (12) 16-24.

Benet t VR, Brown eK. Myles text book for midwiferies. 13th ed. Edinburg: Churchill Livingstone co. 1999.

Crowley, C. (2004), Factor Influencing College Choice Among Track and Field Student Athletes at NCAA D-I Conference HBC US, Unpublished Doctoral Dissertation, Florida State University.

Daly, B.A. (2003), Color and Gender Based Difference in the Sources of Influence Attributed to the choice of college Major, Critical Perspectives on Accounting, 1037, pp.1-19.

Dewey, B. (1985), Selection of Librarianship as a career: Implications for Recruitment, Journal of the Association of Library and Information Science Educators. Vol. 26, No. 1, pp.16-24.

Gildersleeve, R.E. (2003), Beyond Three Phases: Potential Influence of Cultural Integrity and Postmodernism on College Choice, Article Presented at the 2003 Annual Meeting of the Association of the Study for Higher Education in Portland, Oregon.

Gregory A. (1982). Public Efficiency, Private Choice in Higher Education, Educational Evaluation and Policy Analysis, Vol. 4, No. 2, 237-247.

Hosler, D. & K.S. Gallagher (1987), Studying College Choice: A Three-phase Model and the Implication for Policymakers, College and University, Vol.62, No.3, pp.207-221.

Judith nad Jean Lorenc (1988) An analysis of the search stage of the college choice process undertaken by community transfer student. University of Chicago, P.H.D. Dissertation.

Noland, D.& N. Deato (2001), Tennessee Higher Education Commission Higher School Student Opinion Survey, www.state.tn.us.

Nunnally, J.C&J.H. Bernstein (1994), Psychometric Theory, New York. McGraw-Hill Press.

Pendergrass. L.A., J.C. Hansen, J.L. Neuman & K. Nutter (2003), Examination of The Concurrent Validity of Scores from the CISS for Student Athlete College Major Selection: A Brief Report, Evaluation in Counseling and Development, Vol.35,pp.212-217.

Santroc, J.W. (1998), Child Development, Seventh Edition, McGraw Hill Inc.

Sprinthal, N.&A. Collins (1995), Adolescent Psychology: A- Development View, Third Edition. McGraw-Hill Press.

Wassel,J.R.,S.M. Mauriello & J.A. Weintranb (1992), Factors Influencing the